

Recomanacions de CEATL per a les bones pràctiques en la contractació

Sobre la base dels sis manaments per «jugar net» en la traducció literària (*Hexalogue*),¹ aprovats per CEATL el 2011, aquestes recomanacions volen ser una eina que garanteixi les bones pràctiques en l'àmbit de la traducció literària. Unes bones pràctiques que beneficiaran totes les parts de la indústria editorial (traductors, editors i autors) i que contribuiran a millorar la qualitat de les traduccions de l'àmbit literari. Amb aquest objectiu, és imprescindible marcar uns terminis justos, mantenir una relació equilibrada i generar unes bones condicions de feina, tant en el pla material com en el moral.

És necessari que el traductor i l'editorial signin un contracte abans que el traductor es posi a treballar. Aquest contracte s'ha de fer:

- a) per escrit;
- b) sobre models de contractes *típics* (quan n'hi hagi²) i/o contractes estàndards, negociats entre les associacions de traductors i les d'editors, atès que els pactes estipulats en aquests contractes garanteixen els drets bàsics d'ambdues parts i limiten qualsevol clàusula abusiva;
- c) després d'unes negociacions fetes de bona fe per satisfer les necessitats específiques de les parts en cada cas.

1) Cessió de drets i obligacions de l'editor

La cessió o transferència de drets es limitarà a un tiratge i/o un període concret. Si un traductor no percep drets d'autor, la cessió de drets tindrà una durada més curta.

1. Els sis manaments per «jugar net» en la traducció literària, també coneguts com a *Hexalogue* de CEATL poden llegir-se aquí: <https://www.escriptors.cat/temes-professionals-bones-practiques-traduccio>.

2. A les jurisdiccions de dret civil, un contracte *típic* o *nominat* és un contracte el contingut i la forma del qual estan regulats per estatut i que té una designació especial; per exemple, *contracte de traducció*. Els models contractuals consensuats per l'AELC poden trobar-se aquí: <https://www.escriptors.cat/temes-professionals-contractes>.

Els drets transferits i les condicions en què es transfereixen han de ser objecte de negociació. El contracte no podrà recollir una transferència resumida dels drets, sinó que caldrà que s'hi detalli l'abast de la cessió (cada dret cedit s'ha d'explicitar al contracte). A més a més, el contracte no hauria d'excloure la transferència del dret a explotar l'obra per mitjà de tecnologies encara no existents, ni drets futurs que puguin ser atorgats més endavant per la legislació.

Per norma general, la cessió de drets de la traducció ha d'estar subjecta a les restriccions i la durada dels drets de l'obra original cedits a l'editor. La durada màxima no podrà superar mai els deu anys. El contracte haurà de contenir una clàusula de reversió, per exemple: «Si en qualsevol moment els drets es retornen a l'autor, els drets de la traducció es retornaran al traductor al mateix moment i de manera automàtica».

L'editor està obligat a publicar l'obra en un període estipulat, per exemple: «L'editorial publicarà la traducció en el període estipulat al contracte i, en tot cas, abans no hagin transcorregut dos anys del lliurament de la traducció.» (*Hexalogue*, #4)

2) Dret moral

La [Convenció de Berna](#) concedeix als autors drets morals inalienables, els més importants dels quals són el dret d'atribució i el dret d'integritat:

Dret d'atribució: el dret a ser reconegut com a autor d'una obra: «Com a autor de la traducció, s'haurà d'esmentar el traductor sempre que s'esmenti l'autor original de l'obra» (*Hexalogue*, #6). Si un editor ven uns drets de traducció, l'acord de llicència ha d'obligar el llicenciatari a esmentar el traductor tal com ho fa amb el llicenciador.

Dret d'integritat: el contracte ha de respectar el dret d'integritat del traductor, de manera que no es faran canvis a la traducció sense el seu coneixement i aprovació. El traductor té el dret d'oposar-se a qualsevol distorsió, supressió o modificació de la seva feina que perjudiqui l'obra o la seva reputació com a professional. El dret d'integritat del traductor hauria d'indicar-se amb una clàusula que estableixi, per exemple, que «l'editor no farà cap modificació a la traducció sense el consentiment del

traductor». Per tant, el contracte ha de preveure un procés d'edició i correcció que respecti el dret legal dels traductors a ser informats i poder verificar qualsevol canvi en la traducció.

L'editor farà arribar al traductor el text final perquè pugui aprovar-lo abans que es publiqui. Els canvis fets es valoraran amb una actitud positiva i es fomentarà un procés d'edició col·laborativa.

En el cas que la traducció requereixi una revisió per part d'un professional del camp que pugui fer-hi canvis i/o afegitons rellevants, el contracte haurà de contenir disposicions que assegurin la col·laboració entre el traductor i aquest revisor tècnic, a fi de respectar el paper i els drets d'ambdós autors.

3) Retribució

La remuneració (quota bàsica més drets d'autor) estarà subjecta a negociació tenint en compte tots els factors rellevants, incloses la durada i la dificultat de la traducció, l'experiència del traductor, si el projecte de traducció el va iniciar el traductor, les vendes previstes del llibre (en el cas dels *best-sellers*), etc.

Quota bàsica: «La tarifa de la feina encarregada ha de ser equitativa i permetre al traductor viure dignament i produir una traducció de bona qualitat literària» (*Hexalogue*, #2). Tot i que el contracte pot preveure un pagament *més elevat* si l'editor rep una subvenció, ha d'assegurar una quota bàsica equitativa encara que no se li concedeixi cap subvenció.

Drets d'autor i usos secundaris: «El traductor rebrà una part justa dels beneficis derivats de l'explotació de la seva feina en qualsevol forma que pugui prendre, a partir de la primera còpia» (*Hexalogue*, #5). Com a autor de la traducció, és just que el traductor es beneficiï de l'èxit del llibre d'una manera proporcional. Els drets s'hauran de pagar bé des del principi, bé després d'igualar la quota percebuda inicialment (si aquesta es considera un avançament o *à valoir*), bé després de vendre un nombre determinat de còpies de la traducció. Tanmateix, si el contracte preveu una tarifa bàsica sense drets d'autor, s'haurien de pagar càrrecs addicionals si les vendes arriben a un nombre acordat d'exemplars. El traductor també

rebrà una part dels beneficis derivats d'usos secundaris com ara llibres electrònics, audiollibres, clubs de lectura, etc.

Condicions de pagament: «A la signatura del contracte, el traductor haurà de rebre un pagament anticipat d'almenys un terç de la quota» (*Hexalogue*, #6). La resta s'ha de pagar un màxim de seixanta dies després del lliurament de la traducció. Els contractes que preveuen pagar la darrera part de la tarifa bàsica després de la publicació de la traducció són inacceptables. El pagament de la quota final de la tarifa bàsica ha d'estar directament vinculat a la realització i acceptació de la traducció. En el cas que el lliurament final depengui de l'acceptació de la traducció (vegeu el punt 5 més avall), aquesta acceptació es donarà com a màxim un mes després del lliurament de la traducció.

No es podrà sol·licitar cap feina extra al traductor: si s'espera que el traductor faci altres tasques més enllà de la traducció (per exemple, realitzar investigacions addicionals, escriure una introducció, un glossari o un índex), han de quedar clarament detallades i el traductor haurà de cobrar-les a part. El traductor també hauria de rebre una remuneració addicional si se li requereix cap feina addicional imprevista.

No es podrà explotar la feina sense remuneració: les clàusules de vegades ofereixen moltes formes d'explotació de la totalitat o part de la traducció sense haver de pagar cap retribució al traductor, sempre que aquesta explotació tingui l'objectiu de promoure no només la traducció i el traductor sinó també «el negoci de l'editorial». Aquesta definició tan imprecisa no és acceptable.

4) Comptabilitat

L'editor ha de comunicar al traductor tots els usos de l'obra del traductor com a mínim un cop l'any, mitjançant la declaració detallada, transparent i regular dels drets, tal com s'indica en una clàusula d'auditoria del contracte. Llevat que es materialitzin els drets, aquesta obligació s'aplicarà fins i tot quan els traductors no percebin drets d'autor, ja que tenen el dret de ser informats de l'ús que s'ha fet de la traducció i dels beneficis que generi.

5) Acceptació de la traducció

Una traducció sol ser una feina per encàrrec, i una de les tasques principals de l'editor és conèixer la competència del traductor abans d'encarregar-li una traducció (llegint altres traduccions del traductor o encarregant una prova de traducció d'unes quantes pàgines). Per aquest motiu, un editor no hauria de rebutjar una traducció si el traductor ha complert les seves obligacions i ha lliurat la traducció seguint l'encàrrec (d'acord amb les especificacions acordades i amb un estil i qualitat similars a la mostra que l'editor ja hagi vist). Els contractes no haurien de deixar la porta oberta a un possible rebuig arbitrari de la traducció, ja sigui perquè l'editor s'adona que s'ha fet un error en la tria del llibre original a traduir o perquè les circumstàncies generals han canviat.

L'editor i el traductor acordaran uns terminis que garanteixin la realització d'una traducció professional. L'editor i el traductor tenen la responsabilitat compartida de no proposar o acceptar una traducció si el temps assignat és insuficient per poder lliurar un treball professional. Un altre punt crucial, i especialment rellevant en la traducció literària, és que no se li demanarà al traductor que lliuri la traducció per parts per accelerar el procés editorial. El traductor només pot donar la forma definitiva, la coherència i l'estil unitari a l'obra fins que no està traduïda en la seva totalitat. Per tant, si se sol·licita al traductor que lliuri una traducció per parts o, si després de signar el contracte, l'editor demana al traductor que anticipi el termini, l'editor no hauria de tenir dret a rebutjar aquesta traducció a causa dels problemes que s'hagin derivat de la manca de temps per completar la feina.

Sempre que el contracte prevegi la possibilitat de rebutjar la traducció per «motius de qualitat» (que han de ser sustentats per elements irrefutables), caldrà com a mínim disposar d'un procés de revisió i/o procediments conciliadors, i en cap cas no es demanarà al traductor que retorni la part de la retribució rebuda a la signatura del contracte. A més a més, el contracte ha d'establir un període de temps raonable i definit per a l'acceptació de la traducció (per exemple, trenta dies), indicant que si el traductor no percep una declaració de rebuig per escrit i documentada de l'editor en aquest període, la traducció es considerarà acceptada.

6) Garanties de l'editor

No s'ha de demanar mai als traductors que garanteixin que l'obra no contindrà elements difamatoris o ofensius, o que no violarà cap llei o dret de privacitat ni de publicitat. L'única responsabilitat d'un traductor pel que fa al contingut del llibre ha de ser que garanteixi l'autoria de la traducció, que aquesta és completament original i que no infringeix els drets de propietat intel·lectual de cap altra persona. No obstant això, pot garantir a l'editorial que no introduirà en la traducció cap contingut de naturalesa desagradable o difamatòria que no estigui present en l'obra original i, a canvi d'aquesta garantia, l'editor es compromet a indemnitzar el traductor de tota demanda que pugui rebre o en què es vegi involucrat per possibles continguts desagradables o difamatoris.

Nota especial sobre contractes work for hire (autoria corporativa)

Els editors nord-americans o editors europeus que volen importar models de contractes estrangers que els semblin més favorables poden tenir la temptació de proposar als traductors contractes de tipus work for hire.

D'acord amb la llei de la propietat intel·lectual dels Estats Units, mitjançant un contracte work for hire és la persona física o jurídica que encarrega la feina qui es considera l'autor legal i propietari inicial dels drets d'autor, i no el creador en si. Això es coneix de manera generalitzada com a *autoria corporativa*. Els contractes del tipus work made for hire contravenen els principis de la Convenció de Berna i la majoria de les lleis europees de la propietat intel·lectual (si no totes). Per tant, caldria rebutjar frontalment aquest model, així com qualsevol tipus de contracte importat que no respecti les lleis i directives del país on se signi.

Contractes work for hire

Els editors nord-americans o editors europeus que volen importar models de contractes estrangers que els semblin més favorables poden tenir la temptació de proposar als traductors contractes de tipus work for hire.

D'acord amb la llei de la propietat intel·lectual dels Estats Units, mitjançant un contracte work for hire és la persona física o jurídica que encarrega la feina qui es considera l'autor legal i propietari inicial dels drets d'autor, i no el creador en si. Això es coneix de manera generalitzada com a *autoria corporativa*.

L'apartat 101 de la llei de propietat intel·lectual (article 17 del codi dels EUA)³ diu que el contracte del tipus work made for hire és (1) un treball elaborat per un empleat en l'àmbit de la seva ocupació; o (2) un treball específicament ordenat o encarregat per utilitzar-lo com a contribució a una obra col·lectiva, com a part d'una pel·lícula cinematogràfica o d'una altra obra audiovisual, com a traducció, treball complementari, recopilació, text d'ensenyament, prova, material de resposta per a una prova o atles; sempre que les parts ho acordin per escrit i signin que es considerarà que es contracta «per la feina feta».

En els contractes del tipus work made for hire, els traductors no tenen cap dret sobre la seva feina (no se'n consideren els autors).

Aquest aspecte és diferent de les disposicions que tenen alguns països europeus, que afirmen que, en el cas d'obres creades per un empleat en l'àmbit de la seva ocupació, els drets econòmics pertanyen a l'empresari; o bé disposicions similars perquè: 1) els treballadors sempre són reconeguts com a autors reals i mantenen els seus drets morals intactes i 2) aquestes disposicions no s'apliquen als treballadors autònoms.

Els contractes del tipus work made for hire contravenen els principis de la Convenció de Berna i la majoria de les lleis europees de la propietat intel·lectual (si no totes). Per tant, caldria rebutjar frontalment aquest model, així com qualsevol tipus de contracte importat que no respecti les lleis i directives del país on se signi.

3. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/17/101>

Un exemple d'importació d'un contracte del tipus *work made for hire* és l'estàndard de Babelcube, que indica:⁴

11) **Propietat.** Quant a la restricció sobre els drets de producció de llibres traduïts i els drets de distribució cedits pel titular dels drets⁵ a Babelcube, el titular dels drets conservarà qualsevol dret, la titularitat i la participació en i sobre el llibre i el llibre traduït, inclosos els drets d'autor del llibre i els drets d'autor del llibre traduït. El traductor accepta que el llibre traduït és un encàrrec «per la feina feta», sempre que ho permeti la llei vigent, i que qualsevol copyright sobre el llibre traduït resta en possessió del titular dels drets. Si es dona el cas que el llibre traduït no es pot caracteritzar com a encàrrec «per la feina feta» segons la llei vigent, el traductor assigna al titular dels drets tots els drets, titularitats i participacions, així com tots els drets sobre la propietat intel·lectual que el traductor pugui tenir en relació amb el llibre traduït; inclosos —però no només— els drets d'autor o d'autoria (també els drets morals) del llibre traduït. El traductor accepta signar tota la documentació que raonablement se li requereixi per demostrar les participacions i els drets del titular dels drets.

4. <https://www.babelcube.com/files/agreement.pdf?1.36>

5. El *titular dels drets* és l'autor del text original.